

DOI 10.52363/2414-5866-2023-1-15

УДК 351:504.06

Ляшевська О.І. к.держ.упр., доц., НУЦЗУ, м. Харків
ORCID: 0000-0002-1469-4141

Акімова К.С. слухач магістратури управління, НУЦЗУ, м. Харків

Liashevskya O. PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and organization in the field of civil protection, National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv

Akimova K. Listener of Master's Degree in Management, National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВПЛИВУ СУЧАСНОГО ВОЄННОГО СТАНУ НА ЕКОЛОГІЧНУ СКЛАДОВУ УКРАЇНИ У РІЗНИХ ЇЇ РЕГІОНАХ

STATE REGULATION OF MODERN MILITARY CONDITION INFLUENCE ON ECOLOGICAL FORMATION OF UKRAINE IN ITS DIFFERENT REGIONS

У статті розглянуто питання, щодо державного регулювання агресії рф, яка здійснює масовий негативний вплив на екологічну складову території України. Проведено аналіз попередніх наукових досліджень, щодо негативного впливу воєнних конфліктів на екологічну складову. Проаналізовано кількість екозлочинів за категоріями на території України станом на 2022 рік разом з характеристикою спричиненої проблематики у подальшому. Розкрито сутність проблематики державного регулювання, щодо можливостей ліквідувати наслідки пожеж підрозділами ДСНС на територіях де проводяться активні бойові дії.

Ключові слова: державне регулювання, екологічна безпека, екологічне управління.

The issue of state regulation of Russian Federation aggression, which causes a massive negative influence on the ecological component of the territory of Ukraine, is considered in the article. The preliminary scientific studies about the negative impact of military conflicts on the ecological component have been analyzed. The number of ecological crimes by categories on the territory of Ukraine as in 2022 together with the characteristic of the caused problems in the future was analyzed. The essence of the problems of state regulation regarding the possibilities of fire consequences liquidation on territories where active hostilities are taking place by the units of the State Emergency Service is revealed.

Key words: state regulation, ecological safety, ecological management.

Постановка проблеми. Військова агресія РФ, здійснює масовий негативний вплив на екологічну складову території України, яка буде нагадувати про себе ще багато десятиліть. Постійні обстріли українських територій завдають серйозної шкоди навколишньому середовищу: вибухи, пожежі, бомбардування, руйнування промислових об'єктів призводять до забруднення повітря, води та землі. Не менш важливо згадати про тваринний і рослинний світ який перебуває на межі знищення через постійну агресію країни терориста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу воєнного чинника на екологічну складову є актуальною темою, з кожним роком воєнний потенціал країн світу розвивається, але й кількість збройних конфліктів постійно зростає. За даними М. Реннера, у 1981 році на воєнні потреби у світі використовувалося близько 1% території Землі, що складає площу в 1,5 млн. тис. м³ [1].

Так, Сидоришина Ю.Г. та Калінін І.В. у своїх роботах детально розглядають проблематику на сході України у ході довготривалого збройного конфлікту виділяючи за основні проблеми: підтоплення шахт внаслідок підняття ґрунтових вод, забруднення атмосферного повітря різними газами, які виділяються внаслідок спалювання вугілля у промислових підприємствах та через влучання артилерії в хімічні та металургійні підприємства, а також через згоряння великої кількості потужних боєприпасів [2 с. 8].

Роботи В.Л. Сидоренка та С.І. Азарова зі співавторами, розкривали оцінки збитків на територіях військових частин при НСТХ на складах боєприпасів, а саме збиток за викидами в атмосферу оксиду і діоксиду вуглецю, діоксиду сірки, сажі або вуглецю, свинцю та його сполук, міді, нікелю [3, с. 7].

З моменту Чорнобильської катастрофи питання щодо радіаційного стану гостро стоїть перед Україною, про небезпеку розроблення ядерної зброї вперше у 1908 році вказував англійський учений Фодді. Ідею заборони ядерної зброї в різні роки підтримували В.І. Вернадський, Н. Бор, П. Кюрі, Ф. Жоліо-Кюрі.

За підрахунками Ж. Медведєва (1992), було з'ясовано, що ліквідація наслідків Чорнобильської аварії дорівнювала вартості 54 атомних реакторів такого типу як аварійний. Таким чином, одна аварія АЕС за вартістю перекрыла економічні переваги, які надає атомна енергетика.

Питання воєнного стану на теперешній час – величезний біль усіх українців. Розкриття проблематики державного регулювання екологічної складової України в умовах сучасної війни є дуже важливою основою для подальших наукових праць.

Постановка завдання. Метою статті є визначення державного регулювання негативного впливу сучасного воєнного стану на різні компоненти екологічної складової України.

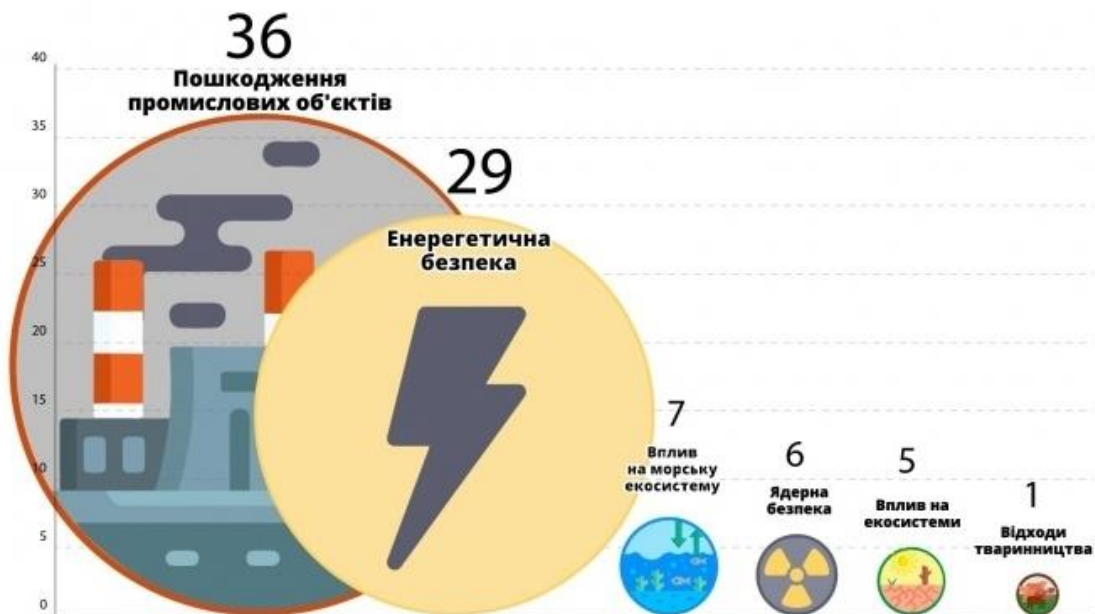
Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 35 Женевської конвенції від 08.06.1977 “Учасникам збройного конфлікту заборонено застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкої, довгочасної і серйозної шкоди природному середовищу”. Війна, яку розпочала країна терорист нещадно знищує екологічну складову нашої держави, вчиняючи справжній екоцид який, залишиться на десятиліття, а спадок війни нестиме загрозу й після того, як гармати стихнуть [4].

За даними Міндовкілля України станом на 23.03.2022 р. найбільше екологічних злочинів зафіксовано у Київській, Харківській та Миколаївських областях (рис. 1) [5].

Рис. 1. Кількість екозлочинів рф по областях України

З перших днів були зафіксовані обстріли та бомбардування промислових та енергетичних об'єктів, підпали лісів, підриви нафтобаз, забруднення акваторії морів (в першу чергу через затоплення суден). У зону активних бойових дій потрапили атомні станції, морські порти, склади небезпечних відходів (мінеральні добрива, пінополіуретан, лакофарбові та паливно-мастильні матеріали та ін.), хімічні та металообробні заводи (рис. 2).

Рис

2. Кількість екозлочинів рф за категоріями

Значною проблемою для України стали пожежі які були зафіксовані на нафтобазах, АЗС, сміттєзвалищах, факти пошкодження об'єктів тепло- та водопостачання (каналізаційні насосні станції, фільтрувальні станції, водогони).

Воєнний стан призвів до значного обмеження можливостей працівників ДСНС ліквідувати наслідки пожеж, які полягають у розкраданні або пошкодженні окупантами пожежних автомобілів, тракторів та іншої техніки, неможливості застосування пожежної авіації для гасіння, забрудненні

лісів вибухонебезпечними предметами (ВНП), обмеженні доступу в ліси, пов'язаному із потребами оборони, неможливості створення резервів паливно-мастильних матеріалів для гасіння, обмеження використання радіозв'язку, мобільного зв'язку, застосування БПЛА для розвідки пожеж. За попередніми даними ці обмеження вже зумовили значну площу ландшафтних пожеж – 957,2 тис. га протягом 24.02–19.05.2022 р., у тому числі, 494,5 тис. га у зонах бойових дій (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Площі та кількість ландшафтних пожеж в Україні на різних категоріях земель за період воєнного стану (дані Регіонального Східноєвропейського центру моніторингу пожеж зведені на основі даних НАСА)

Місяць, 2022 р.	Всього пожеж		Розподіл площі пожеж за типами ландшафтів, га				
	кількість	площа, га	ліси	у т.ч. хвойні	землі с.-г призначення	інші природні ландшафти	населені пункти
Лютий	29	13 796	3098	865	6370	2256	2072
Березень	2381	748 116	260 808	39 634	250 193	176 708	60 407
Квітень	314	91 022	17 438	2656	45 846	14 542	13 197
Травень	279	104 224	57 731	30 418	21 839	15 038	9618
Всього	3003	957 158	339 075	73 573	324 248	208 544	85 294
В т.ч. в областях з бойовими діями	1239	494 566	166 426	49 055	155 037	113 429	59 675

22 березня в Чорнобильській зоні відчуження, був зафіксований підпал лісу, алепожежним не вдалося вчасно дістатися до місця надзвичайної ситуації, через постійні обстріли. Станом на 24 березня пожежа була локалізована. Надалі було зафіксовано понад 30 загорянь на площі понад 8700 га.

Внаслідок ворожих обстрілів у Київській області зафіксовані факти вибухів на ТЕС, захоплення та пошкодження Каховської ГЕС, руйнування газопроводів та газорозподільних станцій. Захоплення й обстріли атомних електростанцій, розміщення там техніки та підриви боєприпасів загрожують техногенною катастрофою, яка зробить території навколо непридатними для життя людини.

14 березня військові країни агресора підірвали частину боєприпасів на майданчику захопленої ЗАЕС. пошкодивши високовольтну лінію, яка має постачати туди електрику, в тому числі для охолодження відпрацьованого ядерного палива на місцевих сховищах. Через відсутність електроенергії температура в басейнах витримки підвищується, що потенційно може призведе-

сти до викидів радіоактивних речовин у навколишнє середовище. Головною загрозою може стати перенесення вітром радіації на інші регіони України, Білорусі, Росії та Європи. Хоча електрики максимально полагодили високівольтні лінії, але цей факт не забезпечує цивілізований світ від ядерної небезпеки адже станція і досі під контролем росіян.

Окрім ядерної небезпеки, обстріли та окупація підвищують ризик викидів токсичних відходів з промислових підприємств України.

На сьогодні Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів містить докладні відомості про понад 23 тис. об'єктів, із них 2987 складів, що зберігають високотоксичні пестициди. Найбільша їх кількість розташована на території Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Харківської та Львівської областей. Частина із цих підприємств опинилася у зоні бойових дій.

Так, на хімічному підприємстві "Сумихімпром", який знаходиться в околицях м. Суми, 21 березня, внаслідок ворожого обстрілу відбувся витік аміаку, у радіус ураження потрапило с. Новоселиця.

За останній місяць також були зафіксовані збройні напади на енергетичну інфраструктуру, що призвело до затоплення шахти "Золоте", обстріл "Градами" Авдіївського коксохімічного заводу та бомбардування нафтопереробного заводу у Луганській області.

Зокрема, підбив газопроводу у Харкові 27 лютого призвів до потужного вибуху та ударної хвилі, яка пошкодила будівлі в житлових районах міста.

Самі бойові дії призводять до не менших небезпек: розлите паливо, зруйнована техніка та відпрацьована зброя, підірвані ракети — все це забруднює ґрунт та ґрунтові води хімічними речовинами та важкими металами.

Є кілька головних факторів шкоди землі:

- проїзд важкої військової техніки;
- вибухи ракет та інших видів зброї;
- зведення фортифікацій.

Внаслідок цих дій порушується структура ґрунту, надалі це призводить до ерозій. Втрата родючості – очевидна, адже родючий шар ґрунту знаходиться на самій поверхні.

Вибух кожного боєприпасу – хімічна реакція, при якій 100% хімічної частини снаряда потрапляє у довкілля частка потрапляє у повітря, інша частка відразу в ґрунт. Так у землі опиняться алюміній, мідь, інші важкі метали внаслідок окиснення яких у повітря та ґрунт потрапляє сірка та азот. При взаємодії з природними явищами такими як роса, туман сірка стає сірчаною кислотою, що випалює все живе, що формує ґрунт - рослинність, черв'яків, ґрунтових кліщів, бактерій.

Під час лабораторних досліджень було виявлено, що у ґрунті який знаходився у районах інтенсивних бойових дій, а саме переважно схід і південь України спостерігається підвищення показників рівня ртуті, арсену, цинку,

кадмію. Їх фонові значення були більші в 15-30 разів за норму, а також систематично підвищений вміст (в 6-8 разів) нікелю, свинцю, барію, фосфору [7].

На утворення чорнозему природі треба 10 тисяч років, а на його знищення вистачить миті, за яку там вибухне ракета. На території України чорноземи становлять близько 60 % (майже всю лісостепову (за винятком західних частин) і степову зони), але у більшості бойові дії в Україні відбуваються там, де поширені власне ці славнозвісні ґрунти. Вчені кажуть: збитки для сільського господарства будуть колосальні, а для довкілля – й поготів.

У розпал бойових дій, важко побачити реальний масштаб та рівень забруднення навколишнього середовища. Навіть після завершення війни деякі екологічні наслідки проявлятимуться роками. На територію України було випущено понад 1100 ракет, знищено близько 4000 одиниць військової техніки різного типу. Це призведе до накопичення канцерогенного сміття.

Реальну оцінку вдасться зробити після завершення активних бойових дій, а наслідки українці будуть відчувати роками. Тому зараз важливо фіксувати злочини проти довкілля, аби далі мати змогу судити країну - агресора і за них.

Висновки. Мету статті щодо визначення державного регулювання негативного впливу сучасного воєнного стану на різні компоненти екологічної складової України досягнуто.

Згідно з поставленою метою отримані наступні висновки:

1. Проведено аналіз попередніх наукових досліджень, щодо негативного впливу воєнних конфліктів на екологічну складову, який показав, що обрана тема є актуальною впродовж довгого часу у межах території України;

2. Проаналізована кількість екозлочинів за категоріями на території України разом з характеристикою спричиненої проблематики у подальшому.

3. Розкрита сутність проблематики щодо можливостей ліквідувати наслідки пожеж підрозділами ДСНС на територіях де проводяться активні бойові дії.

4. Розкрита проблематика яку спричиняють бойові дії на території України, що охоплюють територію розташування АЕС і об'єктів підвищеної небезпеки.

5. Проведений аналіз геологічної складової період воєнних дій та виявлення основних негативних чинників та наслідки до яких вони можуть призвести у майбутньому.

Збереження миру, зміцнення принципів рівноправного міжнародного співробітництва – основа успішного вирішення екологічної проблеми, яка тісно пов'язана з багатьма глобальними проблемами у розвитку людської цивілізації, і в першу чергу з проблемою війни і миру.

Список використаних джерел:

1. Злобін Ю.А., Кочубей Н.В. 3-68 Загальна екологія: Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003.
2. Сидоришина Ю.Г., Калинин І.В. “Негативний вплив військових дій на екологічний стан нашої планети” Екологічні наслідки військових дій. Матеріали науково-практичної конференції, 17-18 квітня 2018 року. – Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2018. – 8 с. URL: <http://surl.li/fbsif>.
3. Оцінка наслідків від вибухів різних боєприпасів на військових складах “Вибухи боєприпасів” / Л. Сидоренко В., І. Азаров С. 2017 р. с. 7. - URL: <http://surl.li/begtm>.
4. Матеріали з офіційного сайту ООН. URL: <https://www.un.org/>.
5. Матеріали з проекту "Економічна правда". URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/26/684714/>.
6. Матеріали з видання "Еко інформ" “Як не допустити великих лісових пожеж в умовах воєнного стану”. URL: <https://ekoinform.com.ua/?p=15992>.
7. Матеріали сайту BBC “Спустошені землі. Якою буде природа України після війни” URL: https://www.bbc.com/ukrainian/extra/mwu5sxghvc/ukraine_war_damaged_nature

References:

1. Zlobin Yu.A., Kochubej N.V. 3-68 Zagalna ekologiya: Navchalnij posibnik. – Sumi: VTD «Universitetska kniga», 2003.
2. Sidorishina Yu.G., Kalinin I.V. “Negativnij vpliv vijskovih dij na ekologichnij stan nashoyi planeti” Ekologichni naslidki vijskovih dij. Materiali naukovo-praktichnoyi konferenciyi, 17-18 kvitnya 2018 roku. – Kiyiv: Nacionalnij pedagogichnij universitet imeni M.P. Dragomanova, 2018. – 8 s. [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu :<http://surl.li/fbsif>.
3. Ocinka naslidkiv vid vibuhiv riznih boyepripasiv na vijskovih skladah “Vibuhi boyepripasiv” / L. Sidorenko V., I. Azarov S. 2017 r. s. 7. – Rezhim dostupu:[Elektronnijresurs] – Rezhim dostupu :<http://surl.li/begtm>.
4. Materiali z oficijnogosajtu OON. [Elektronnijresurs] – Rezhimdostupu: <https://www.un.org/> .
5. Materiali z proektu "Ekonomichna pravda". [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/26/684714/> .
6. Materiali z vidannya "Eko inform" “Yak ne dopustiti velikih lisovih pozhezh v umovah voyennogo stanu”. [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <https://ekoinform.com.ua/?p=15992> .
7. Materiali sajtu BBC “Spustosheni zemli. Yakoyu bude priroda Ukrayini pislya vijni” [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: https://www.bbc.com/ukrainian/extra/mwu5sxghvc/ukraine_war_damaged_nature.